

2. Pramene práva

Právo je jedným zo spôsobov realizácie politických záväzkov a prostriedkom, ako stabilizovať žiaducu a meniť nežiaducu sociálnu realitu. Každé právo pôsobí v prostredí, ktoré má svoje kultúrne, morálne, ekonomické a ďalšie špecifiká. Pod pojmom prameň práva rozumieme:

- formy, v ktorých sú obsiahnuté právne normy (**formálne pramene práva**),
- dôvody, pre ktoré bola právna norma prijatá (**materiálne pramene práva**).

Len také pravidlo, ktoré má štátom uznanú formu prameňa práva, je právnu normou. Obsah nemôže existovať bez formy a tak právo, ktoré je systémom noriem, musí mať svoju formu, v ktorej je vyjadrený jeho obsah.

Pod pojmom materiálne pramene práva rozumieme zdroje obsahu práva, t. j. pramene, ktoré vplývajú na obsah práva. Ako silný dôvod na prijatie určitej právnej úpravy môžu pôsobiť ekonomické, politické a ďalšie podmienky života spoločnosti (napr. určité záujmy), ale sami osebe túto právnu úpravu nevytvárajú. Materiálne pramene práva pôsobia jednak ako motívy na prijatie určitej právnej úpravy, ale aj ako určité prirodzené limity novej právnej úpravy.

Z pohľadu historického vývoja, môžeme hovoriť o týchto základných **druhoch prameňov práva**:

- **právny predpis**,
- **obyčaj**,
- **precedens**,
- **normatívna zmluva**.

2.1 Právny predpis

Základným a prevažujúcim prameňom práva v Slovenskej republike sú právne predpisy. Právny predpis vo forme ústavného zákona, zákona, nariadenia, vyhlášky a pod. je typickým prameňom tvorby práva, ktorú označujeme ako výkon legislatívnej právomoci.²

Právny predpis je výsledkom normotvornej činnosti vecne príslušného orgánu verejnej moci, ktorým orgán verejnej moci predpisuje pravidlá

² Legislatíva je činnosť, ktorá smeruje k tvorbe právnych predpisov, nie je synonymom pre pojem právny predpis.

ZÁKLADY PRÁVA EURÓPSKEJ ÚNIE

1. VÝVOJ OD EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV K EURÓPSKEJ ÚNII

V roku 1951 bola predstaviteľmi Francúzska, Nemecka, Talianska a štátov Beneluxu podpísaná viacstranná medzinárodná zmluva s názvom Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ, ktorá je nazývaná podľa miesta podpisu aj ako **Parížska zmluva** (po ratifikácii všetkými zmluvnými štátmi nadobudla účinnosť v roku 1952), ktorou – ako už z názvu vyplýva – bolo založené **Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ** (ESUO, používa sa aj názov Montánná únia) ako prvé z Európskych spoločenstiev. Označenie novovzniknutej medzinárodnej organizácie názvom „spoločenstvo“ malo poukázať na charakter tohto zoskupenia, ktoré je založené na solidarite štátov a na prenesení právomocí v otázkach spoločného záujmu. Na základe tzv. **Rímskych zmlúv** podpísaných v roku 1957 vznikli ďalšie dve Európske spoločenstvá, a to **Európske hospodárske spoločenstvo** (EHS) a **Európske spoločenstvo pre atómovú energiu** (ESAE alebo EURATOM). Tretou Rímskou zmluvou bol Dohovor o spoločných orgánoch Európskych spoločenstiev, na základe ktorého sa zlúčili parlamentné zhromaždenia a súdne dvory jednotlivých Európskych spoločenstiev. Nasledovala Zmluva o založení spoločnej Rady a spoločnej Komisie Európskych spoločenstiev z 8. apríla 1965, ktorou bol proces zlučovania inštitúcií zavŕšený.

Na základe Zmluvy o Európskej únii (ďalej aj „ZEÚ“) podpísanej v roku 1992 v holandskom Maastrichte (odtiaľ pochádza aj jej názov **Maastrichtská zmluva**) bolo Európske hospodárske spoločenstvo premenované na **Európske spoločenstvo**. Jedným z hlavných dôvodov bolo to, že Európske hospodárske spoločenstvo postupne prestávalo byť iba rýdzo ekonomickým spoločenstvom a začalo popri svojej ekonomickej agende postupne rozširovať okruh svojej pôsobnosti aj na oblasti sociálnej, environmentálnej a regionálnej politiky. Keďže Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ bola uzavretá na dobu určitú – 50 rokov a v roku 2002 jej platnosť uplynula, zaniklo aj Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ a jeho majetok prešiel na Európske spoločenstvo.

Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky (ďalej aj „NKÚ SR“) so sídlom v Bratislave predstavuje štátny orgán, ktorý vykonáva kontrolu nad hospodárením s finančnými prostriedkami a majetkom štátu, územnej samosprávy a finančnými prostriedkami Európskej únie. Je **nezávislým orgánom kontroly hospodárenia s**

- prostriedkami rozpočtov, ktoré podľa zákona schvaľuje Národná rada SR alebo vláda SR,
- majetkom, majetkovými právami, finančnými prostriedkami, záväzkami a pohľadávkami:
  - vybraných subjektov (napr. štátu, Fondu národného majetku SR, VÚC a pod.),
  - za ktoré SR prevzala záruku,
  - právnických osôb vykonávajúcich činnosti vo verejnom záujme,
- aktívami, ktoré sa poskytli SR, právnickým osobám alebo fyzickým osobám v rámci rozvojových programov alebo z iných obdobných dôvodov zo zahraničia.
- majetkom, majetkovými právami, finančnými prostriedkami, pohľadávkami a záväzkami,
  - za ktoré SR prevzala záruku,
  - právnických osôb vykonávajúcich činnosti vo verejnom záujme.

Kontrolná pôsobnosť NKÚ SR sa vzťahuje najmä na:

- vládu SR, ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy SR a na orgány im podriadené,
- štátne orgány,
- obce a VÚC,
- štátne účelové fondy,
- Fond národného majetku SR a
- fyzické osoby alebo právnické osoby.

Predseda a dvoch podpredsedov NKÚ SR totiž volí a odvoláva Národná rada SR. Za predsedu a podpredsedu môže byť zvolený každý občan SR, ktorý je voliteľný do Národnej rady SR (t. j. ktorý má volebné právo, dosiahol vek 21 rokov a má trvalý pobyt na území SR). Tá istá osoba môže byť zvolená za predsedu a podpredsedu najviac v dvoch po sebe nasledujúcich sedemročných obdobiach.

NKÚ SR predkladá najmenej raz do roka správy o výsledkoch kontrolnej činnosti Národnej rade SR a tiež vždy, keď o to požiada Národná rada SR. Zákon č. 39/1993 Zb. o Najvyššom kontrolnom úrade Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov upravuje jeho:

- **postavenie**, t. j. ide o nezávislý štátny orgán,
- **pôsobnosť**, napríklad kontroluje spôsob vyrubovania a vymáhania daní, ciel, odvodov, poplatkov a pokút a pod.,
- **vnútorné organizačné členenie**, NKÚ SR vykonáva svoju činnosť prostredníctvom predsedu, podpredsedov, zamestnancov vykonávajúcich kontrolu (kontrolóri) a ďalších zamestnancov,
- **základné pravidlá kontrolnej činnosti**, napríklad povinnosť kontrolórov najneskôr pri začatí kontroly oznámiť štatutárnemu orgánu kontrolovaného subjektu predmet a účel kontroly a preukázať sa písomným poverením na výkon kontroly a pod.

Tzv. ekonomickú ústavu predstavuje **ústavný zákon č. 493/2011 Z. z. o rozpočtovej zodpovednosti** v znení neskorších predpisov, ktorý upravuje:

- zriadenie a pôsobnosť Rady pre rozpočtovú zodpovednosť,
- pravidlá rozpočtovej zodpovednosti a
- pravidlá rozpočtovej transparentnosti.

Cieľom tohto zákona je:

- dosiahnuť dlhodobú udržateľnosť hospodárenia SR,
- posilniť transparentnosť a efektívnosť vynakladania verejných prostriedkov a
- podporiť dlhodobú konkurencieschopnosť SR s prihliadnutím na požiadavku ekonomickej a sociálnej spravodlivosti a solidarity medzi súčasnými a budúcimi generáciami.

Rada pre rozpočtovú zodpovednosť predstavuje nezávislý orgán monitorovania a hodnotenia vývoja hospodárenia SR a plnenia pravidiel rozpočtovej zodpovednosti. Má troch členov (vrátane predsedu), ktorých funkčné obdobie je sedemročné.

Rada pre rozpočtovú zodpovednosť najmä:

- zverejňuje správy o dlhodobej udržateľnosti,
- každoročne vypracováva a predkladá na rokovanie Národnej rady SR správu o hodnotení plnenia pravidiel rozpočtovej zodpovednosti a transparentnosti,

3.3 Vecné práva k cudzej veci

Ide o skupinu subjektívnych práv, ktoré umožňujú užívanie cudzej veci určeným spôsobom. Charakterizuje ich najmä vecnoprávna povaha, t. j. spojenie práv a povinností účastníkov občianskoprávneho vzťahu s vecou. Medzi vecné práva k cudzej veci zaraďujeme:

- **záložné právo,**
- **zádržné právo,**
- **práva zodpovedajúce vecným bremenám.**

3.3.1 Záložné právo

Záložné právo je vecnoprávnym prostriedkom zabezpečenia pohľadávky a jej príslušenstva. Umožňuje, aby záložný veriteľ uspokojil svoju pohľadávku zo založenej veci (zálohu). Právna úprava sa tu opiera o starú premisu z rímskeho práva, že veci poskytujú väčšiu garanciu ako osoba dlžníka. Na vznik a trvanie záložného práva je potrebné, aby tu bola predovšetkým pohľadávka. Záložné právo pristupuje k pohľadávke ako prostriedok na jej posilnenie. Záložné právo je teda akcesorickým (vedľajším) právom.

Záložné právo posilňuje pohľadávku dvojakým spôsobom. **Slúži na zabezpečenie pohľadávky** veriteľa a jej príslušenstva a v prípade omeškania dlžníka oprávňuje záložného veriteľa uspokojiť sa alebo domáhať sa uspokojenia pohľadávky zo zálohu.

Zabezpečovacia funkcia záložného práva spočíva v tom, že založenie predmetu záložného práva donucuje dlžníka, aby sa splnením svojho záväzku zbavil záložného práva, ktoré ho obmedzuje pri nakladaní so zálohom. Súčasne však posilňuje právne postavenie veriteľa tým, že jeho pohľadávka bude uspokojená aj v prípade, ak ju dlžník nebude môcť splniť z akéhokoľvek dôvodu.

Uhradzovacia funkcia sa prejavuje v možnosti veriteľa dosiahnuť uspokojenie zabezpečenej pohľadávky priamo zo zálohu, ak jeho pohľadávka nebude riadne splnená.

Občiansky zákonník rozlišuje medzi zriadením a vznikom záložného práva. **Záložné právo možno zriadiť:**

- uzavretím písomnej zmluvy o zriadení záložného práva (v prípade, ak je zálohom hnutelná vec, zmluva nemusí byť písomná za predpokladu, že záložné právo vzniká odovzdaním veci veriteľovi alebo tretej osobe),

- rozhodnutím súdu o schválení dohody o vyporiadaní dedičstva,
- rozhodnutím súdu alebo správneho orgánu,
- zákonom.

Záložným právom **možno zabezpečiť** peňažnú, ako aj nepeňažnú pohľadávku, ktorej hodnota je určitá alebo kedykoľvek určiteľná. Záložným právom možno zabezpečiť aj pohľadávku, ktorá vznikne v budúcnosti alebo ktorej vznik závisí od splnenia podmienky.

Predmetom záložného práva môžu byť veci, práva²⁷ a iné majetkové hodnoty,²⁸ byt a nebytový priestor, podnik, časť podniku, súbor vecí,²⁹ práv alebo iných majetkových hodnôt a hromadná vec.³⁰

Na vznik záložného práva sa vyžaduje spravidla jeho **registrácia** v príslušnom registri záložných práv. Zákon pozná tieto verejné **registre záložných práv**:

- Notársky centrálny register záložných práv,
- kataster nehnuteľností,
- osobitné registre.³¹

Záložné právo prechádza pri prevode alebo prechode pohľadávky zabezpečenej záložným právom na nadobúdateľa pohľadávky. Ak napríklad osoba kupuje byt zatažený záložným právom v prospech banky, kúpou bytu zostáva toto záložné právo zachované.

Keďže záložné právo je právom akcesorickým (vedľajším), ku vzniku a trvaniu ktorého je nevyhnutným predpokladom existencia pohľadávky, **záložné právo zaniká** zánikom predmetnej pohľadávky. Aj zánik zálohu spôsobuje zánik záložného práva. Záložné právo môže zaniknúť aj na základe iných právnych skutočností stanovených v zákone. Záložné právo zaniká aj jeho realizáciou, pretože jeho výkon sa zavŕši speňažením zálohu, napríklad na dražbe a z výtazku zo speňaženia sa uspokojí zabezpečená pohľadávka.

²⁷ Napr. pohľadávky.

²⁸ Napr. patenty, ochranné známky, úžitkové vzory, dizajny, logo, know-how, cenné papiere, obchodný podiel.

²⁹ Napr. zbierka poštových známk, jedálenský súbor, súbor kníh (knižnica).

³⁰ Napr. tovar v určitom sklade, stroje nachádzajúce sa vo výrobné hale, plody na určitom pozemku.

³¹ Napr. obchodný register, register záložných práv k cenným papierom, register lietadiel, register patentov.

6.6 Mediácia

Podľa ustanovenia § 2 zákona č. 420/2004 Z. z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov je mediácia mimosúdna činnosť, pri ktorej osoby zúčastnené na mediácii, fyzické a právnické osoby, pomocou mediátora riešia spor, ktorý vznikol z ich zmluvného alebo iného právneho vzťahu. Zákon o mediácii sa vzťahuje na spory, ktoré vznikajú z občianskoprávných vzťahov, rodinnoprávných vzťahov, obchodných záväzkových vzťahov a pracovnoprávných vzťahov. Začatie mediácie nevyklučuje podanie žaloby alebo návrhu na súd.

Mediátorom môže byť každá fyzická osoba zapísaná do registra mediátorov, na ktorej sa osoby zúčastnené na mediácii dohodli a ktorá funkciu mediátora prijme. Osoba mediátora musí byť spôsobilá na právne úkony v plnom rozsahu, bezúhonná, musí mať vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa, ako aj osvedčenie o úspešnom absolvovaní odbornej prípravy mediátora a o vykonaní odbornej skúšky mediátora (§ 3 zákona o mediácii). Register mediátorov, ako aj mediačných centier a vzdelávacích inštitúcií vedie Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.

Mediátor je v zmysle § 4 zákona o mediácii povinný vykonávať svoju činnosť **osobne, čestne, svedomito, nezávisle, nestranne, dôsledne, s náležitou odbornou starostlivosťou a musí dbať na účelnosť a hospodárnosť výkonu mediácie**. Musí rešpektovať názory osôb zúčastnených na mediácii a vytvárať vhodné podmienky na ich vzájomnú komunikáciu a hľadanie zmierlivého riešenia, ktoré bude rešpektovať záujmy zúčastnených osôb. Mediátor, ako aj osoby zúčastnené na mediácii majú **povinnosť zachovávať mlčanlivosť** o všetkých skutočnostiach, o ktorých sa dozvedeli v súvislosti s mediáciou, ak sa nedohodli inak.

Mediácia začína podpísaním **dohody o začatí mediácie** medzi zúčastnenými stranami a mediátorom. Dohoda o začatí mediácie sa zapisuje do knihy mediácií. Úlohou mediátora je do viesť zúčastnené strany k dohode, mediátor ako nestranný orgán pomáha účastníkom mediácie nájsť kompromis (napr. pri úprave starostlivosti rodičov o maloleté dieťa, ak rodičia spoločne nežijú), na rozdiel od súdu, ktorý medzi stranami nachádza právo. Mediácia je vhodným prostriedkom ochrany subjektívnych práv v súkromnoprávných vzťahoch vzhľadom na **nízkú nákladovosť, rýchlosť a relatívnu efektívnosť procesu**. Naopak, jej nevýhodou je dobrovoľnosť.

4.7 Družstvo

Družstvo je **spoločenstvom neuzavretého počtu osôb založeným za účelom podnikania alebo zabezpečovania hospodárskych, sociálnych alebo iných potrieb** svojich členov.⁵⁷ **Obchodné meno** družstva musí obsahovať označenie „družstvo“. Družstvo musí mať najmenej päť členov, to neplatí, ak sú jeho členmi aspoň dve právnické osoby. Družstvo je právnickou osobou. Za porušenie svojich záväzkov zodpovedá celým svojím majetkom. Členovia neručia za záväzky družstva. Stanovy môžu určiť, že členovia družstva alebo niektorí z nich majú na základe rozhodnutia členskej schôdze voči družstvu do určitej výšky uhradzovacie povinnosti presahujúce členský vklad na krytie strát družstva.

Základné imanie družstva tvorí súhrn členských vkladov, na ktorých splatenie sa zaviazali členovia družstva. Stanovy určujú výšku základného imania družstva, ktoré sa zapisuje do obchodného registra. Zapisované základné imanie musí byť najmenej 1 250 eur. **Založenie** družstva sa uskutočňuje **na ustanovujúcej členskej schôdzi** družstva, ktorá:

- určí zapisované základné imanie,
- schvaľuje stanovy,
- volí predstavenstvo a kontrolnú komisiu (ak sa zakladá malé družstvo, čiže družstvo, ktoré má menej ako 50 členov, namiesto predstavenstva a kontrolnej komisie sa volí predseda, prípadne ďalší člen, ktorý bude štatutárnym orgánom).

Pred podaním návrhu na zápis družstva do obchodného registra musí byť splatená aspoň polovica zapisovaného základného imania. Rovnako ako obchodné spoločnosti družstvo **vzniká** a právnu subjektivitu nadobúda zápisom do obchodného registra. **Členmi** družstva môžu byť fyzické i právnické osoby. Ak je podľa stanov družstva podmienené členstvo pracovným vzťahom k družstvu, fyzická osoba musí mať ukončenú povinnú školskú dochádzku a dosiahnutý vek 15 rokov. **Členský podiel** predstavuje mieru účasti člena na družstve. Každý člen môže mať v družstve len jeden členský podiel a jeho výška, ak stanovy neurčujú inak, sa určuje podľa pomeru členského vkladu k základnému imaniu družstva. Družstvo je povinné zriadiť pri svojom vzniku **nedeliteľný fond** s výškou najmenej 10 % zapisovaného základného imania.

⁵⁷ Poznáme rôzne druhy družstiev, napr. roľnícke, výrobné, obchodné, spotrebné, bytové.

ZÁKLADY PRACOVNÉHO PRÁVA

1. Pojem, predmet, systém, pramene a zásady pracovného práva

Pracovné právo predstavuje reguláciu zabezpečenia živobytia ako základnej podmienky na prežitie človeka a rodín. Prostredníctvom svojich právnych nástrojov predstavuje významný prostriedok rozvoja fyzických a duševných schopností človeka v jeho zmysluplnom životnom naplnení. Práca je chápaná ako neustála, uvedomelá, racionálna, cieľavedomá, osobná a slobodná činnosť človeka, ktorá vychádza z pocitu tvorivej nevyhnutnosti a nutnosti udržania života. Je spojená s námahou, ale súčasne aj s radosťou. Cieľom práce je tvorba dobra a hodnôt. Pri jej výkone ľudia vstupujú tak do vzťahu s prírodou, ako aj do spoločenských vzťahov medzi sebou navzájom (vytvárajú pracovné tímy, poskytujú služby zákazníkom a obchodným partnerom). Našetrovanie istého majetku prostredníctvom práce je dôležitou podmienkou na založenie rodiny a výkon práce podmieňuje aj pretrvávajúce rodiny. Starostlivosť o rodinu prejavujúca sa námahou, obetavosťou a láskou je súčasne najprirodzenejším rysom ľudskej prirodzenosti.

Je v záujme štátu, aby pracovnoprávna legislatíva podporovala túto prirodzenú aktivitu človeka pri zachovávaní jeho dôstojnosti.

Pracovné právo má očividné **ekonomické** súvislosti. Práca ako základný pojem pracovného práva patrí spolu s kapitálom a pôdou medzi základné výrobné faktory. Práca ako konkrétne vykonávaná činnosť človeka má však stáť vyššie ako kapitál a pôda, pretože tie sú v užšom zmysle chápané „iba“ ako súhrn vecí. Tým je vyjadrená prednosť subjektu (osoby) pred objektom (vecou). Hoci v pracovnom práve máme na mysli závislú prácu, ktorá je realizovaná v pracovnom pomere alebo obdobnom pracovnoprávnom vzťahu, ekonómia si prirodzene všima akúkoľvek prácu, aj prácu vykonávanú v domácnosti, prácu vykonávanú podnikateľom, autorom, výkonným umelcom, dizajnérom, športovcom atď. Pracovné právo treba vnímať ako súčasť hospodárskeho poriadku každého štátu. Z hľadiska svojej podstaty spočívajúcej v snahe o zabezpečenie

ZÁKLADY FINANČNÉHO PRÁVA

Finančné právo predstavuje právne odvetvie patriace do verejného práva. Finančné právo je súhrnom noriem upravujúcich spoločensko-ekonomické vzťahy vznikajúce v procese finančnej činnosti štátu (obce, VÚC alebo iných verejnoprávnych subjektov) v súvislosti s tvorbou, rozdeľovaním a používaním peňažných fondov.

Predmetom finančného práva sú finančnoprávne vzťahy. Tieto vznikajú najmä v oblasti štátneho rozpočtu, rozpočtov obcí a vyšších územných celkov, finančnej kontroly a iných.

Finančné právo má všeobecnú a osobitnú časť. **Všeobecnú časť finančného práva** tvoria právne normy, ktoré upravujú finančnoprávne vzťahy väčšiny alebo všetkých finančnoprávnych inštitútov finančného práva a majú všeobecný význam. **Osobitnú časť finančného práva** reprezentuje súbor právnych noriem regulujúcich špecifické oblasti finančnej činnosti štátu. Na základe špecifických znakov môžeme rozlíšiť nasledovné **pododvetvia finančného práva**:

- **rozpočtové právo,**
- **poplatkové právo,**
- **colné právo,**
- **menové právo,**
- **devízové právo,**
- **daňové právo,**
- **právo finančného trhu.**

Venovať sa budeme poslednému menovanému pododvetviu.

Z hľadiska praxe orgánu dohľadu nad finančným trhom je zaužívané členenie podľa sektorov finančného trhu, ktoré sa od seba odlišujú subjektmi finančného trhu, možno hovoriť o právnej úprave sektorov finančného trhu, na základe ktorej rozlišujeme sektor bankovníctva, sektor poskytovania spotrebiteľských úverov a iných úverov nebankovými veriteľmi, sektor platobných služieb a elektronických peňazí, sektor kapitálového trhu (trh cenných papierov a kolektívneho